

Az 1956. évi forradalom és szabadságharc

Bubrik Miklós 2021A

Előzmények

- **Rákosi-korszak** (1948–53): sztálinista terror → ÁVO
- **pártállam** (MDP), államosítások, nehézipar erőltetett fejlesztése, tervgazdaság, internálások, letartóztatások, koncepciók perек (akár saját, párton belüli embereket ítéltek el), **személyi kultusz** (Rákosi, Sztálin)
- 1953: Sztálin halála, Rákosit „lemondatják” miniszterelnöki posztjáról, de ő marad az első titkár
- új miniszterelnök: **Nagy Imre** (1953–1955.) → „új szakasz politikája” ← csökken a termelés túlhajszolása – iparfejlesztési politika korrigálása – tévesztés visszafogása – új beszolgáltatási rendszer
- 1955-ben újból hátrébe szorítják
- **1955: osztrák államszerződés** → Ausztriában megszűnik a II. világháborút követő négyhatalmi megszállás (ez is inspirálhatta a magyar szabadságtörekvéseket)
- 1956. febr.: **SZKP XX. kongresszusa**: Hruscsov beszéde a sztálinizmus és a személyi kultusz visszasságairól → 1956 nyara: Rákosi helyett az első titkár **Gerő Ernő** → a párt beismerte **Rajk László** perének jogalap nélkülségét (Rajk újratemetése 1956. október 6-án volt)
- 1956. okt.: **MEFESZ**: Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége → 16 pontba foglalt követelések (pl. többpárti választások, Nagy Imrét miniszterelnöknek, szovjet csapatok kivonása)
- 1956. jún.: poznańi felkelés → okt.: a lengyel kommunista párt élére került új első titkár (Gomulka) demokratizálást hirdet meg → szimpátiatüntetést szerveznek a műegyetemista diákok

Október 23.

- **1956. október 23-án** hatalmas tömeg gyűlik össze Budapest belvárosában → békés tüntetés
- A gyülekezési pontok a **Petőfi-** és a **Bem -szobornál** vannak
- Egyetemi diákok felolvassák **16 pontból** álló demokratikus követeléseiket, Sinkovits Imre → Nemzeti dal
- Este hat óra tájban (a mai Városligetben) **ledöntik a Sztálin-szobrot**
- A tüntetők másik része a Rádió épületéhez vonul és elfoglalja → az **ÁVH** a tömeg közé lövet → a békés tüntetés véres forradalommá alakul

Forradalom és szabadságharc október 23- november 4.

- a mindinkább reformkommunistának számító **Nagy Imre** szimpatizál a felkelőkkel, a forradalom mellé áll (**beszéd 23-án este a Parlament erkélyéről: Elvtársak! Barátaim!**); 23/24. éjszaka ő lesz a **miniszterelnök** (ez volt a tömeg követelése) idő kell neki, hogy elfogadja: nem ellenforradalom, hanem nemzeti szabadságharc és demokratikus forradalom zajlik
- vidéken is megmozdulások → munkástanácsok alakulnak, megszűnnek a TSZ-ek
- Szovjet tankok lepik el Budapestet október 24-én ← → Az éjszaka folyamán Budapest lakosságának egy része felfegyverkezett (nagy részük fiatal fiú és lány, a **pesti srácok**)
- **fegyveres gócpontok** létesültek városszerte (pl. Corvin köz, Baross tér, Csillaghegy) (Molotov-koktél)
- **Október 25-én a Parlament előtt békésen tüntetőkre sortűzet nyitottak** → Kádár buzdító beszéde a rádióban az **ellenforradalmárok** ellen
- **A fordulat napja: október 28.:** fegyverszünet a szovjetekkel → a szovjet csapatok nagy része elhagyja a fővárost
- Nagy Imre okt. 28-i rádióbeszédében gyökeres változásokat ígért: tárgyalás a szovjet csapatok kivonásáról, ÁVH megszüntetése, többpártrendszer (nemzeti demokratikus forradalomról beszélt!)
- November 1-jén **Kádár Jánost** és **Műnlich Ferenc belügyminisztert** titokban Moszkvába rendelték → Hruscsov eldöntötte (a többi kommunista állammal való egyeztetés után), hogy a forradalmat fegyverrel le kell verni!
- November 1-je és 3-a között titokban nagy számban indultak meg szovjet csapatok Budapest felé

A Forgószél hadművelet

- **November 4-én, vasárnap hajnalban orosz tankok három irányból érkeztek Budapestre**, a rádióban Nagy Imre kétségbeesett és a valóságnak meg nem felelő rádióbeszédét / a Himnuszt / Beethoven Egmont-nyitányát lehet hallani
- A fegyveres gócpontok és a **nemzetőrök** (szovjetellenes honvédekből, rendőrökből és civilekből álló, Nagy Imre által jóváhagyott szervezet) vették fel a szovjet csapatokkal a harcot
- Nov. 4-én megalakult a **Kádár-kormány** (hivatalos nevén: **Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány**)
← → ez törvénytelen, hiszen maga Kádár Nagy Imre kormányának minisztere volt
- 1956. november 11-ére minden budapesti fegyveres gócpontot felszámoltak/ elfoglaltak a szovjetek

1956 nemzetközi összefüggései – kedvezőtlen nemzetközi helyzet

- Miért maradt világpolitikai visszhang/segítség nélkül a magyar forradalom és szabadságharc?
 - **Szuezi válság** (1956. október 29. – november 7.), mely a Szuezi-csatorna egyiptomi államosítása miatt egy **egyiptomi-izraeli-brit-francia** háborút duzzasztott. A Szovjetunió hagyta, hogy Anglia és Franciaország beavatkozzék Izrael oldalán.
 - Az **Egyesült Államok** álláspontja az volt, hogy **Magyarország nem szövetségesük**, így nem kívánnak se katonailag, se gazdaságilag beavatkozni az itthoni történésekbe
 - Moszkva presztízs/katonai/gazdasági okokból nem hagyhatta, hogy a keleti blokk egyik állama elszakadjon
- 1956 okt./nov.-ben az ENSZ BT foglalkozott a magyar kérdéssel, de a SZU vétőjoga miatt nem hozott határozatot

Közvetlen következmények

- Megtorlás: - **pufajkások**: karhatalmi fegyveres erők gúnynevüket az általuk viselt orosz vattakabátról kapták
- **sortűzek** – pl. 1956. dec. – Salgótarján: kb. 70 †
- **koncepciók perек** – kb. 21 500 szabadságvesztés
- **kivégzések** – kb. 320–450, köztük **Nagy Imre, Mansfeld Péter, Tóth Ilona**
- Lábbal szavazók: közel 180 ezer ember emigrál → az ország népességének 2%-a (!)